

NE LEGYEN GONDOD A VILÁGRA, CSAK AZ ORSZÁGÚTHOZ TARTSD MAGAD

VÉGEL LÁSZLÓ

Kole a barátom volt. Még most is úgy gondolok rá. És nagyon sajnálom, hogy elment. Szinte végzetesnek tartom a tévedését. Biztos vagyok benne, hogy már ő is bánja, hogy útjának, menekülésének célja van. Igen. Talán megunta az egészszet és elmenekült. Talpát eztán felsebzi majd a beton, tenyerét nem cirógatja többé a kora tavaszi fű, kezében csalán lesz az is. Igaz, nem állíthatom, hogy nagyon jól ismertük egymást. Az Opera nagy, hűvös lépcsőin is csak szokásból találkoztunk mindennap, minden délután. Olyan volt ez a hely, mint egy barlang. Vagy talán mint egy templom szentélye. A világ legmodernebb templomának szentélye, ahová imádkozni jár az egész város. Közvetlenül az első lépcsőfokon árulta az esti újságokat az utcai rikkanecs. Talán ő volt a város papja. Napról napra egyre kétségbeesettebben kiabált, hangja a gyilkosságokat, a földrengéseket és a háborúkat idézte. S az emberek egyre nagyobb izgalommal vásárolták a lapokat, legtöbbször még a lépcső tövében elolvasta a legfontosabbat: a nagybetűs címeiket. Aztán zsebre dugták a papírt, s még gyorsabban rohantak végig a főutcán. Mi pedig fenn ültünk hallgatagon, némán. Csak akkor keltünk fel, amikor már lebukóféltben volt a nap. Nem kérdeztünk egymástól soha semmi fontosat. Igazán nem voltunk kíváncsiak egymásra. Igen, így volt. Nem akartunk barátokat szerezni. Vagy legalábbis én nem. Untatna az, hogy bárkivel is meghitt viszonyban legyek. Úgy érzem, hogy belefáradnék, ha valakit is komolyabban kellene szeretnem. Ezért nem is megyek sokat társaságba, a lányokat pedig egyre inkább nevetségeseknek találom. Istenem, előbb-utóbb mindannyian olyan gyorsan szentisek lesznek. Akkor pedig vége a világnak. „Igazán nem udvarolsz senkinek?”, kérdezte a házínénim, aki néha-néha elszökött a lánya mellől a hálószobából, és nesztelenül belopódzott az ágyamba. „Nem”, mondtam neki nevetve. Lehet, hogy sohasem hiszi el. Egyre többet beszél a fiatal lányokról, idegesen mutogatja fiatalkori fényképeit meg a férje képeit, aki fiatalon meghalt, ördög tudja, miért. Sohasem tudtam megjegyezni, hogy miben. Reggelre már sohasem találtam mellettem, biztosan szégyellte, hogy testén egyre ráncosabb lesz a bőr, és mert egész teste lassan öreges színt kap. De én azt gondolom, hogy legjobb az ilyen, titokban öregedő asszonyokat szeretni, akik úgy csúsznak alá, mint a sőtétbe bukó késő délutáni nap. Talán azért, mert pedánsak, zártak lesznek, mint a kristály, és nem kérnek másnap semmit. Nem esnek neki érzelmeinknek, mint a lányok, akik szépek, mint a virágok, de erejü-

ket tőlünk szerzik. És sokan még nem is tudják, hogy milyen nagy boldogság nem szeretni senkit. Milyen szép is, ha az ember reggelre egyedül marad, vagy pedig a forró déli órákban, miközben összeszorítja a fogát, egyedül ugrik ki a főtéren a még rohanó villamosból. Igen. Én például már fel tudom ismerni az ilyen embereket. Arcuk tisztább, hiányzik róla a lerakódott, elfáradt érzelmek palaszíne, olyanok ők, mintha egy titkos szentvízben fürödtek volna meg.

S Kolet ilyen embernek ismertem. Mert nem kérdezte tőlem sohasem, hogy honnan jöttem, mit szeretek, vagy ehhez hasonló „fontos” dolgokat. Nem faggatott sohasem, nem hívott sehova, s nem ígért soha semmit. S én sem tudok semmit róla. Hidegek voltunk egymáshoz, mint házíném régi könyveiben a szentek.

És észrevehettem, hogy egyre kevesebben vannak már ilyen emberek. Nem, nem magamat akarom dicsérni. Csak azt akarom mondani, hogy az emberek már annyira megszokták egymást, mint a füvek az elhagyott réteken, már-már csoportosan szeretnének meghalni is. Gondolataik is összekuszálódtak, akárcsak a testük. Mint a tarack a csön-des kíváncsi kertekben. Én mondom, hogy így van ez. S lehetünk is összekeveredett, egyforma a szájuk íze is.

Igen. Talán ezért kötötte fel Kole aznap este derekára a láncot. Egyre inkább biztos vagyok benne. Mert aznap sem történt semmi különös velünk. Olyan volt az is, mint a többi. S mégis: nem hagy nyugton a kérdés, hogy történt-e velünk valami aznap délután. Vagy este. Úgy izgat ez most engem, mint a legtöbb embert a boldogság vagy a kenyér kérdése.

Ugyanazon a helyen találkoztunk, ugyanabban az időben. Kole már ott ült, nyugodtan szemlélte a járókelőket. Leültem mellé, és némán elszívtam egy cigarettát. Akkor hanyatt feküdtem a lépcsőkön, eszembe jutott, hogy újságot vehetnék, de lusta voltam felkelni, inkább a le-fől rohanó kocsikat vizsgálgattam. Talán aludtam is egy kicsit. Azt hiszem, így volt, mert gyakran el szoktam aludni ott, azon a helyen.

Amikor lebukófélben volt a nap, majdnem egyszerre indultunk el, és majdnem egyszerre értünk a villamosmegállóhoz. S majdnem egyszerre ugrottunk be a még rohanó villamosba. Amikor felkapaszkodtunk, elneveltük magunkat, talán azért, mert a kalauz csodálkozva vizsgálgatott bennünket. De nem szólt semmit. Mire megállt a villamos, fizettünk is.

A végállomáson kiszálltunk, és elindultunk a külvárosi motelba. Oda szoktunk járni, mert ott hitelre is íhattunk. A pincér rendes ember volt, és megbízott bennünk. Azt hiszem, szeretett is bennünket, mert gyakran szerzett alkalmi munkát. S ilyenkor, nyáron, amikor az országutakat ellepik a turisták, ilyenkor nem is nehéz munkát szerezni. A szállodák, a benzinkutak mindig biztos források voltak. S ezért sohasem idegeskedtünk a pénz miatt. Ha elfogyott a pénzem, vagy ha a házínéni emlegette a lakbért (évente csak párszor jutott eszébe, szerencséire), akkor csak kiállt az ember az útra, és autóstoppal elindult az egyik irányba. Az út vezette. S mindig akadt valami alkalmi munka. Vagy az egyik útmenti motelban, szállodában, vagy pedig a benzinkutaknál. Én legjobban a benzinkutaknál szerettem dolgozni. Nem fizetődtől ki annyira, de érdekesebb volt, és az ember közel volt az úthoz, abban a pillanatban ment tovább, amikor akart. Ezért szeretem az országutakat. Az országutak szerencsét hoznak az emberre. Enni adnak neki, és szó-

rakozást hoznak. Mindig biztos voltam benne, hogy ameddig az úthoz tartom magam, addig boldog ember leszek.

Kole haladt elől, én néhány lépéssel lemaradtam. Elégedetten szemléltem új türkizkék trikóját; jól állt a farmernadrágjához. Egy német nő adta neki ajándékba. Istenem, hogy mennyit nevtünk azon az asszonyon. Kole Cavtatban ismerkedett meg vele, s mindjárt elvezette a Meštrović-emlékmű alá. Kolenak vannak néha ilyen gyerekes ötletei. Egyszer azt mondta, hogy művészettörténetet kezdett tanulni, de abbahagyta, mert szörnyen unalmas dolog volt. De a szobrokat és a kolostorokat nagyon szerette. Egyszer Dečaniig eljutottunk, és nem akart onnan elmozdulni a világ minden kincséért sem. Napokig nézte a nagy freskókat, és állhatatosan nézett szembe a régi szentekkel. Aztán napokig nem láttam újra, de nemsokára felbukkant. Igaz, nem keresett, nem érdeklődött utánam. Rám se nézett. Egy szerzetessel láttam a kolostor körül ögyelegni. Messziről láttam, hogy Kole gesztikulál, magyaráz, amin nagyon megütköztem, mert mindaddig sohasem láttam gesztikulálni. De nemsokára újra megjelent. Reggel volt, alighogy feljött a nap. „Megyek”, mondta idegesen. S együtt folytattuk utunkat. Átvágtunk a hegyeken, s Cavtatba értünk. Én gyorsan munkát találtam, a Dubrovnik felé vezető országúton. Kole néhány napig ki sem mozdult a villából, ahová illegálisan beköltöztünk. Csak hosszas rábeszélés után sikerült elcsálnom a Dinosaurius-hotel kerthelyiségébe. Mondtam neki, hogy legalább táncolunk egy kicsit. Akkor este ismerte meg azt a német asszonyt, s reggelre eltűnt, nem jelent meg. Közben megérkezett a villa tulajdonosa, s nekem lógnom kellett. Hiába kerestem, nem találtam sehol. Csak két hét múlva bukkantam rá Dubrovnikban az Excelsior teraszán. Irtó szépen fel volt öltözve, s gyorsan elmondta, hogy a nő lakat alatt tartja, mindent megad neki, de cserébe senkire sem nézhet. „Van egy barátnője is”, mondta tárgyilagosan. „Holnap érkezik Olaszországból”. Másnap otthagytam a munkahelyemet, s hármásban megvártuk a barátnőt. Nagyokat röhögtünk a két asszonyon. Egyszer kicseréltük őket, s ők mindezt tökéletes közönnel fogadták. Nem szóltak semmit. Egyforma volt a lábtartásuk, és egyformán meresztették ki a szemüket az ágyban. Nemsokára én is felöltöztem, és megmondom őszintén, gazdagoknak mondhattuk magunkat, amikor visszatértünk a városba. Mindjárt a motelba mentünk, és pezsgőt itattunk a pincér barátunkkal. Az öreg megilletődve szopogatta a pezsgőt, és csöndesen bólogatott maga elé. „Nektek igazán szép az élet”, mondta az öreg, s mi csak hallgattunk.

Utolértem Kolet, és majdnem egyszerre léptünk be a motelba. Elég sokan voltunk, de az öreg gyorsan teremtett egy szabad asztalt. Nem maradhattunk azonban nyugodtak, mert még mielőtt rendeltünk volna, egy idősebb szivar lépett hozzánk, és megkérdezte, hogy van-e két szabad hely az asztalnál. Kényszeredetten bólintottam, hogy igen. Néhány perc múlva megjelent az öreg, és egy irtó szép lányt vezetett magával. Az első pillanatra azt gondolhatta az ember, hogy a lánya. Persze naiv lenne az ember, ha ezt sokáig gondolná így. Maga mellé ültette a lányt, és nagy gyűrűs ujjait a lány térdére tette. Kérően nézett rá, de a lány nem fordult feléje. Hidegen és türelmesen bámészkodott ki a sötétségbe. Az öreg erre megfogta a lány kezét, és ujjaival

cirógatni kezdte. „Mit iszol?”, kérdezte izgatottan. A lány vállat vont, és nem szólt semmit. Közben megérkezett az öreg pincér. „Nincs pénzem”, mondta Kole. „Ezért sokat akarok inni és enni”, tette hozzá. „Nekem mindegy. Akármit”, mondtam rezignáltan, mert irtó zavart a velem szemben ülő öreg. Mert olyan szivar volt, akit az ember legszívesebben már az első pillanatban kidobna az ablakon. Még ha egyedül jött volna, akkor is ezt gondoltam volna. Először is nem tetszett az, hogy irtó magabiztosnak tette magát. Úgy viselkedett, mintha az egész terem őt nézné. Mondom, nem volt egy normális mozdulata sem. Lehet, hogy ezért kapadozott a lány keze után is. De a lány már egészen más volt. Nem figyelt senkire, sem az öregre, sem ránk. Ebben biztos voltam. S talán éppen ez volt az érdekes benne. „Rendben van”, mondta a pincér, és sarkon akart fordulni. „Várjon”, szólt Kole élesen. A pincér megfordult. „A bácsi is akar”, mondta, és erőltetetten elnevette magát. „Mit iszol?”, fordult az öreg felé. Először azt gondoltam, hogy Kole csak egyszerű stósz akart csinálni. „A lány azt iszik, amit én”, mondtam nevetve. De Kole idegesen pillantott rám, és én elhallgattam. Nem értettem, hogy mit akar. Az asztalra tettem a kezem, és vártam. Néztem az öreg pasi gyűrűs, jól ápolt ujjait. „Még pénzed sincs, és máris fizetni akarsz. Türelmetlen vagy, fiatalember. Türelmetlen. Már mondtam egyszer, mondtam egyszer, hogy várjál, amíg eljön a te időd. Hát nem látod, hogy nem jött még el?”, kérdezte az öreg cinikusan. Ahogy az öreg beszélt, megértettem, hogy nem először van együtt Koleval. Világos volt előttem, hogy régi ismerősök. A vállam közé húztam a nyakam, és figyelni kezdtem. Nem tudom, miért, de érdekelni kezdett az eset. Kole bólintott: „Igazad van”, mondta, „még nem jött el az én időm.” „S talán nem is jön el sohasem”, mondta az öreg, és meglepődötten nézett szembe Koleval. „De eljön. Eljön, mint ahogyan feljön a nap.” Az öreg hangosan nevetni kezdett. Most már úgy tetszett, hogy az öreg már ivott, mielőtt idejött volna. „Látod, ezt szeretem”, mondta, és közelebb hajolt Kolehoz. „Szeretem, ha hiszel és vársz. S tudod, hogy van ez. Az, aki sokáig vár, az megszokja a várakozást. Végül már nem is tudna mást kezdeni magával. Vár!” Az öreg elnevette magát. „S látod, amíg te vársz, én jól érzem magam.” Újra a lány térdére tette a kezét. „Mindenem megvan, ami a győztesnek kijár. Mert győztem, igaz. Nekem megvannak az érdemeim.” „Miért jársz ide, miért akarsz találkozni velem mégis?”, szakította félbe Kole. Hangjában most már csak bizonytalanságot éreztem. Eltűnt az előbbi élesség. Úgy éreztem, segítenem kellene neki.

De nem jött szó a számra. Mintha meghipnotizáltak volna, mintha elvették volna az erőmet. Egyszerre megéreztem, hogy az öreg biztonságérzete valóságos dolog. Igen. Az öregben mégis van valami. Olyan voltam, mint aki egy kis árkot akar átugrani; látom, hogy a távolság nem nagy, könnyen elérhető, izmaim megfeszülnek, de ekkor valaki kirántja lábom alól a földet. S én nézem magam előtt azt a kis távolságot, arcomon megmerevednek az izmok, arcom eltorzul, még nem tudom pontosan, mi történt velem, és zavartan nézek körül a világban: lesem, hogy tetten ért-e valaki a tehetetlenségem pillanatában.

„Miért?”, kérdezte az öreg tompán. „Magam sem tudom. Látod, magam sem tudom. Lehet, hogy azért, mert meg akarlak győzni afelől, hogy én még mindig feletted vagyok. Hogy nem jött el még a te

időd. De lehet, hogy azért akarlak itt látni, mert néha nekem is vannak rossz éjszakáim. Persze. Legyél megelégedett, lehet, hogy a lelkiismeretem miatt jöttem el. És lehet, hogy azért jövök holnap is el. Gondolom, van még időm. Érted?”, kérdezte az öreg.

„Értem”, mondta Kole, és lehajtotta a fejét.

Egyszerre sajnálni kezdtem Kolet. Az öreg kijátszotta utolsó kártyáját is; úgy szólt hozzá, mint apa a fiához. Őszintén. Istenem, milyen cinikus dolog is néha őszintének lenni. S nincs rosszabb, mint amikor az apák őszinték. Ledobálják magukról az érzelmeket, mint a gúnyát. És mennek tovább, frissebbek lesznek, fiatalabbak, járásuk azt mutatja, hogy örökké élni akarnak, mint az isten. Itt hagyják nekünk emlékül a régi ruhát.

Kole lehajtotta a fejét, mint aki kelepcébe esett. Az öreg kiegyenesedett, és intett a pincérnek. Mosolyogva mondta: „Én fizetek.” Mindannyian megittunk még egy italt. Az öreg nem is kérdezte, mit iszunk: eperpálinkát hozatott. Nekem azt mondta, hogy örül, hogy megismerhetett. Nem válaszoltam neki, csak lesütöttem a szemem, amikor

kiabálni

az egekig kellett volna kiabálni.

Mindegy, hogy nem tudom, ki ellen és kinek. De talán akkor megmenthettem volna Kolet. Igen. Lehet, hogy egy éles emberi hang úgy jött volna neki, mint a régieknek az isten.

Az öreg közelebb húzódott a lányhoz, simogatta, bár a lány nem igen reagált. De biztos voltam benne, hogy ez senkinek sem fontos. Egészen lényegtelen, hogy hogyan simul most a lány bőre, és nem fontos az, hogy mit gondol magában, mit érez húásával: mindenképp szép. S az öregnek ennyi is elég. A győztes nem foglalkozhat mellékes dolgokkal: nem kell neki a földről a hulladék, csak a termés édes gyümölcse. Egy órát még üldögéltek, és akkor útnak indultak. Hallottam, amint a lány meghívta az öreget a lakására. Tekintetemmel követtem őket. A lány az ajtó előtt megfordult, és a szemembe nézett. Mintha mondani akart volna valamit. Kezével egy érthetetlen mozdulatot tett. Nem értettem, mit akar. Hívott, hogy menjek utána, hogy segítsek neki, vagy csak legyintett belenyugvóan? Nem tudom. Vagy lehet, hogy mindkettőt mondani akarta. Mert csak a lányok tudják néha egy-egy mozdulatukkal érzékeltetni az egészet. Az egész világot. De nem keltem fel, nyugodtan ülve maradtam. Kolet néztem állhatatosan.

„Ki ez az ember?”, kérdeztem.

„A háború után ő ölte meg az apámat”, mondta, és felállt. Zsebre tette a kezét, és a kijárat felé indult.

„Bűnös volt?”, kérdeztem az ajtó előtt.

Kilépett. Szembenézett velem.

„Nem”, mondta szárazon. „Nem volt bűnös, hanem gyáva.” Néhány lépést tett, és a benzinkútnak támaszkodott. „Félt”, mondta már-már a levegőnek, „félt a győztesekkel végigmenni az utcán.”

A moteltól talán száz méterre volt a Száva-part. A folyót azonban nem lehetett látni, nagy szeméthegek takarták el a Száva vizét. Ide hordták ki a város egész szemetét. A motel üvegfalain gyakran nézgettem a rongyot, vasat gyűjtőgető cigányokat. A pincérünk mondta, hogy olykor egészen értékes dolgokat találni ott. Egyszer elhatároz-

tuk, hogy meglátogatjuk a szemétdombokat. De nem jutottunk el sohasem.

Kole most feléjük vette az irányt. Csatlakoztam hozzá. Amikor odaértünk, Kole leült az egyik kis szemétkupacra. Bal kezével idegesen turkált a szemében. „Mindezt rég el kellett volna felejtennem”, mondta. „Mindig kilendít ez az emlék vagy jobbra, vagy balra”, mondta, és elnevette magát. „S mint ahogy a sebes kis sportkocsiknak, nekem se jó a nagy teher.” Akkor felemelkedett. Bal kezében egy rozsdás láncot tartott. Felemelkedett, és némán derekára kötötte a láncot. Elindult előre, a motel felé. Néhány lépésre lemaradtam. Követtem egészen a motelig. Nem tért be. A fénynél láttam, hogy termetét a lánc mennyire megkarcsúsította. Alakja sokkal szebb volt. Ment némán és egyedül. Az emberek kitértek az útjából, de megfordultak utána.

Elmúlt a nyár, és megérkeztek az unalmas és hosszú őszi esőzések. Az opera nagy, széles boltíve védelmet nyújt. Leülök a lépcsőre, és nézem a várost. Ilyenkor ősszel a legnagyobb a tolongás a központban. Télen és nyáron kevesebb ember fordul meg itt. Tavasszal, bár sokkal többen vannak, lustán és nehézkesen mozognak. Ősszel viszont irtó pánikszerű hangulat van a város központjában. Mint egy tomboló vulkán, olyan ez a tér most. S én élvezem itt magam körül a csöndet. Innen minden olyan szép mégis. Kole még nem jött vissza, sokáig vártam mindennap, minden délután. Most már biztos vagyok benne, hogy nem jön vissza. Igyekszem megnyugtatni magam, amiért nem mentem utána. Úgy érzem, nekem van igazam. Legalábbis ebben a pillanatban igen. Tisztelettel gondolok az öregre, aki azt mondta, hogy még nem jött el az idő. Most jó így. Holnap majd kimegyek az országútra, és lustán felemelem a kezem. Szeretek melegebb vidékre menni. Talán Cavtatba, vagy ki tudja. Nem tudom, hogy hová vezet holnapra az út. Ezért vagyok boldog. De ha egyszer lehullik rólam a pajzsom, az út pora, mint a falról a mész, ha majd meztelen maradok, mint a kés, akkor talán, mint gyilkos szerszám, a tiszta kék levegőbe lendülve, akkor talán Kolenak adok igazat. De most még fájna, ha nem várnám ki az időmet. Az én időmet. Az egyik márványoszlopnak támaszkodom. „Legyél nyugodt”, mondom magamnak, „és tartsd magad a meztelen országutakhoz. Az út vezet majd.” Leülök a lépcsőre, és cigarettát keresek a zsebemben. Nincs. Tehát végső ideje kimenni az országútra. „Ne legyen gondod a világra”, ismételve magamban újra meg újra, „csak az országúthoz tartsd magad.”

